SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS
Global Academic Knowledge Repository

JINOYATLARNI FOSH ETISH TAKTIKASINING ZAMONAVIY VA RAQAMLI XUSUSIYATLARI

Usmonov Jasurbek G‘anisher o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

https://doi.org/10.5281/zenodo.20648816

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada ichki ishlar organlari tezkor-qidiruv bo'linmalari tomonidan jinoyatlarni fosh etish taktikasining ma'muriy-huquqiy, tashkiliy va operativ xususiyatlari kompleks tahlil qilingan. Jinoyatlarni issiq izidan fosh etish, tezkor-qidiruv versiyalarini ilgari surish, maxfiy hamkorlik (agentura) tarmog'idan foydalanish hamda tezkor kiritish va kuzatuv tadbirlarini rejalashtirish algoritmlari yoritilgan. Shuningdek, an'anaviy taktikadan innovatsion usullarga o'tish jarayoni, jumladan, kiber-makonda raqamli izlarni to'plash, "High-tech policing", Ochiq manbalar razvedkasi (OSINT) hamda "E-Ma’muriy ish" tizimidan jinoyatni fosh etishda foydalanish imkoniyatlari ochib berilgan. AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va Janubiy Koreya politsiyasining jinoyatlarni fosh etish bo'yicha ilg'or xorij tajribasi qiyosiy o'rganilib, milliy tezkor-qidiruv amaliyotini takomillashtirish hamda sohadagi tadqiqotlarni OJS va SCOP.UZ kabi xalqaro va milliy platformalarda indeksatsiya qilish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: jinoyatlarni fosh etish, tezkor-qidiruv taktikasi, issiq izidan fosh etish, maxfiy hamkorlik, High-tech policing, OSINT, E-Ma'muriy ish, tezkor versiyalar, jamoat xavfsizligi, xorij tajribasi.

Аннотация: В данной научной статье проводится комплексный анализ административно-правовых, организационных и оперативных особенностей тактики раскрытия преступлений оперативными подразделениями органов внутренних дел. Освещены алгоритмы раскрытия преступлений по горячим следам, выдвижения оперативно-розыскных версий, использования сети негласного сотрудничества (агентуры), а также планирования оперативного

внедрения и наблюдения. Кроме того, раскрыт процесс перехода от традиционной тактики к инновационным методам, включая сбор цифровых следов в киберпространстве, «High-tech policing», разведку по открытым источникам (OSINT) и возможности использования системы «E-Административное дело» в раскрытии преступлений. Изучен передовой зарубежный опыт полиции США, Великобритании, Германии и Южной Кореи по раскрытию преступлений, разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию национальной оперативно-розыскной практики и индексации исследований в данной сфере на международных и национальных платформах, таких как OJS и SCOP.UZ.

Ключевые слова: раскрытие преступлений, оперативно-розыскная тактика, раскрытие по горячим следам, негласное сотрудничество, High-tech policing, OSINT, E-Административное дело, оперативные версии, общественная безопасность, зарубежный опыт.

Abstract: This scientific article provides a comprehensive analysis of the administrative, legal, organizational, and operational features of crime detection tactics by the operational-search units of internal affairs bodies. The algorithms for solving crimes in hot pursuit, advancing operational-search versions, using a network of covert collaboration (undercover agents), and planning operational infiltration and observation are highlighted. Furthermore, the process of transition from traditional tactics to innovative methods, including the collection of digital footprints in cyberspace, "High-tech policing", Open Source Intelligence (OSINT), and the possibilities of using the "E-Administrative Case" system in crime detection, is revealed. The advanced foreign experience of the police in the USA, the UK, Germany, and South Korea in crime detection was comparatively studied, and specific scientific and practical proposals were developed for improving national operational-search

practice and indexing research in this field on international and national platforms such as OJS and SCOP.UZ.

Keywords: crime detection, operational-search tactics, hot pursuit disclosure, covert collaboration, High-tech policing, OSINT, E-Administrative Case, operational versions, public safety, foreign experience.

Jinoyatchilikka qarshi kurashish davlat siyosatining eng ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, unda jinoyat uchun jazoning muqarrarligi prinsipini ta'minlash hal qiluvchi ahamiyatga ega. Jinoyatni fosh etish — bu noma'lum sharoitda sodir etilgan huquqbuzarlikning barcha obyektiv va subyektiv holatlarini aniqlash, jinoyatni sodir etgan shaxsni qidirib topish va uning aybini mantiqiy hamda huquqiy dalillar bilan isbotlash jarayonidir. Ushbu murakkab jarayonning eng birinchi va o'tkir bosqichi bevosita ichki ishlar organlarining tezkor-qidiruv bo'linmalari (TQB) tomonidan amalga oshiriladi.

Jinoyatlarni fosh etish taktikasi — bu "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi qonun doirasida tezkor xodim (operativ vakil) tomonidan jinoyatni fosh etish maqsadida qo'llaniladigan eng maqbul, qonuniy, xavfsiz va samarali usullar, harakatlar ketma-ketligi hamda tezkor kombinatsiyalar majmuidir. Taktika jinoyatning turi, sodir etish usuli, vaqti, joyi va jinoyatchining psixologik portretiga qarab doimiy ravishda o'zgarib turuvchi dinamik xususiyatga ega. Zamonaviy bosqichda an'anaviy agenturaviy taktika ilg'or ruxsat etilgan elektron va raqamli taktika (Digital Tactics) bilan uyg'unlashib bormoqda.

Jinoyat sodir etilganligi to'g'risida axborot tushgan dastlabki soatlar yoki daqiqalar tezkor-qidiruv fani tilida "issiq izlar" (hot pursuit) deb ataladi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, jinoyatlarning 70% dan ortig'i aynan dastlabki 24 soat ichida to'g'ri tashkil etilgan taktik choralar natijasida fosh etiladi.

Issiq izidan fosh etish taktikasi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- **Signalli reaksiyalar va bloklash:** Xabar tushishi bilan tezkor xodim zudlik bilan patrul-post xizmati (PPX) va yo'l harakati xavfsizligi xodimlarini yo'naltiradi, hududda "To'sib ushlash", "Qorovul" kabi maxsus rejalar joriy etiladi. Jinoyatchining ehtimoliy qochish yo'nalishlarida (vokzallar, aeroportlar, katta trassalar) maxfiy to'siqlar qo'yiladi.
- **Voqea joyida operativ ishlash:** Tergovchi va ekspertlar voqea joyini ko'zdan kechirayotgan vaqtda, tezkor xodim atrofdagi muhitni o'rganadi. U "iz izlash" taktikasi doirasida guvohlarni so'roq qiladi, kuzatuv kameralarini qidiradi va jinoiy unsurlarga xos bo'lgan qoldiq belgilarni (jargonlar, nishonlar, asbob-uskunalar izlari) tahlil qiladi.
- **Tezkor-qidiruv versiyalarini ilgari surish:** Dalillar asosida jinoyatning nima uchun va kim tomonidan sodir etilganligi bo'yicha ehtimoliy ssenariylar (versiyalar) tuziladi: Masalan, qotillik qasos, talonchilik, yoxud rashk oqibatida sodir etilgan bo'lishi mumkin. Har bir versiya bo'yicha alohida tezkor guruh tekshiruv boshlaydi.

Uyushgan va murakkab jinoyatlarni fosh etishda faqatgina oshkora tergov harakatlari yetarli bo'lmaydi. Bunday hollarda TQFning o'zagi bo'lgan maxfiy hamkorlik (HUMINT - Human Intelligence) usuli qo'llaniladi.

- **Maxfiy apparat bilan ishlash:** Kriminogen hududlar, bozorlar, qimmatbaho buyumlar sotiladigan lombardlar hamda avtomobil qismlari bozorlarida doimiy ravishda maxfiy aloqador shaxslar (agentlar va ishonchli shaxslar) tarmog'i yaratiladi. O'g'rilik yoxud bosqinchilik sodir etilgach, jinoyatchilar mulkni sotish uchun aynan shu tarmoqlarga yuzlanadi. Tezkor xodim axborot manbalaridan ma'lumotlarni yig'adi va jinoyatchini daliliy ashyo bilan qo'lga oladi.
- **Tezkor kiritish va niqoblash taktikasi:** Jinoiy guruhning markaziga yorib kirish uchun malakali tezkor xodim ma'lum bir jinoyatchi afsonasi ostida (masalan, qurol xaridori yoxud pul yuvuvchi shaxs sifatida) guruhga yashirincha kiritiladi. Bu taktikada psixologik chidamlilik va aloqani uzmasdan jinoyat dalillarini to'plash o'ta

muhim. Operatsiya yakunida "nazorat ostida xarid qilish" kabi kombinatsiyalar orqali barcha guruh a'zolari ushlanadi.

Jinoyatni fosh etishning bugungi davrdagi eng inqilobiy bosqichi bu axborot texnologiyalari (High-tech policing) va raqamli taktikaning joriy etilishidir. Har bir jinoyat, garchi real hayotda sodir etilsa ham, o'zining raqamli iziga (digital footprint) ega bo'ladi.

- **Kiber-razvedka va OSINT (Ochiq manbalar razvedkasi):** Gumondorning ijtimoiy tarmoqlari (Instagram, Telegram, TikTok) profillari orqali uning ijtimoiy aloqalari, geolokatsiyasi, yashash tarzi o'rganiladi. Hatto o'chirilgan yozishmalar va tranzaksiyalar tarixini raqamli kriminalistika ekspertizasi (Digital Forensics) yordamida tiklash orqali jinoyatning motivi oydinlashadi.
- **Baza stansiyalari (Cell Tower Dumps) tahlili:** Voqea sodir bo'lgan joy va vaqt atrofidagi uyali aloqa kompaniyalarining baza stansiyalariga ulangan barcha abonent raqamlari olinadi. Maxsus algoritm yordamida takrorlanuvchi va shubhali raqamlar aniqlanib, jinoyatchi identifikatsiya qilinadi.
- **Biometrik nazorat va Face-ID taktikasi:** Xavfsiz shahar kameralari orqali voqea joyidan uzoqlashgan transport vositasining yo'nalishi hamda jinoyatchining yuzi avtomatik skaner qilinadi va IIVning qidiruv bazasiga solishtirib, yashiringan manzilgacha bo'lgan to'liq yo'l xaritasi tuziladi.

Tezkor taktikada vaqt eng katta dushmandir. Ilgari tezkor xodim shaxsni aniqlash, uning sudlanganligini bilish yoxud jarimalar tarixini o'rganish uchun idoraga borib, arxiv hujjatlarini qidirishiga to'g'ri kelar edi. Hozirgi integratsiyalashgan davrda esa hududiy xodimlarning barchasida xizmat planshetlari mavjud bo'lib, ular "E-Ma’muriy ish" va "E-Qidiruv" tizimlariga to'g'ridan-to'g'ri ulangan.

Jinoyatni fosh etish jarayonida ko'chada shubhali shaxs to'xtatilsa, "E-Ma’muriy ish" tizimining "Face-ID" funksiyasi yoki pasport shtrix-kodi orqali uning qayerda ro'yxatda turishi, oldin qanday qoidabuzarliklar qilganligi bir soniyada ekranda

namoyon bo'ladi. Agar shaxs oldin o'g'rilik bilan ma'muriy yoxud jinoiy javobgarlikka tortilgan bo'lsa, bu uning jinoiy portretini ochib beradi va tezkor xodimga u bilan qanday tartibda (qattiqqo'llik bilan yoxud ehtiyotkorlik bilan) gaplashish taktikasini belgilab beradi.

Jinoyatchining shaxsi aniqlangandan so'ng, uni jismonan va huquqiy jihatdan to'g'ri qo'lga olish operativ taktikaning so'nggi va eng xavfli qismidir. Qo'lga olish asosan "Pistirma" (Zasada) tashkil etish orqali amalga oshiriladi.

Pistirma taktikasi shuni anglatadiki, tezkor xodimlar jinoyatchi kelishi mumkin bo'lgan yashash manzili, uning qarindoshlari yoxud sevgilisi uyi atrofida qat'iy yashirin (fuqaro kiyimida, niqoblangan avtomobillarda) tartibda kutish pozitsiyasiga o'tadi. Qurollangan yoxud o'ta xavfli jinoyatchilarni qo'lga olishda tezkor xodimlar Maxsus operatsiyalarni muvofiqlashtirish boshqarmasi (Spetsnaz) kuchlarini jalb etadilar va qo'lga olish kutilmaganda, jinoyatchi qurol ishlatishga ulgurmaydigan "sekundning ulushlari" ichida amalga oshiriladi.

Jinoyatlarni fosh etish bo'yicha chet el davlatlarining (xorij tajribasi) taktik yondashuvlari politsiya fanining eng qimmatli yutuqlaridan hisoblanadi:

- **Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh):** FQB (FBI) jinoyatlarni fosh etishda "Profiling" (Shaxsning psixologik portretini tuzish) taktikasidan juda faol foydalanadi. Voqea joyidagi qon izlari, buyumlarning qanday qoldirilganligidan kelib chiqib jinoyatchining yoshi, jinsi, irqi va ruhiy holati kompyuter tomonidan hisoblab chiqiladi. Shuningdek, "Predictive Policing" orqali politsiya jinoyatchining keyingi uchrashuv joyini bashorat qilib pistirma qo'yadi.
- **Buyuk Britaniya (UK):** Britaniyada "Intelligence-led policing" (Razvedkaga asoslangan politsiya) modeli ishlaydi. Jinoyatlarni fosh etish bevosita CCTV (videokuzatuv) tizimlarining xulq-atvorni avtomatik tahlil qilish imkoniyatiga bog'liq. Jinoyatchi olomon ichiga yashirinsa ham, sun'iy intellekt uning "asabiy yurishi" yoki

"g'ayritabiiy qadam bosishi"dan uni topib oladi va yashirin ofitserlarga planshet orqali ma'lumot yuboradi.

- **Germaniya:** Germaniya Kriminal politsiyasi (BKA) raqamli jinoyatlarni fosh etishda "Davlat troyan dasturlari"ni qo'llaydi. Ular jinoyatchilarning kompyuteri yoki telefoniga yashirincha kirib boruvchi virus dasturlarni yuborib, messenjerlardagi barcha yozishmalarni end-to-end shifrlangan bo'lsa-da masofadan o'qiydi. Shuningdek, Germaniyada portlovchi moddalar va qurollarning fosh etilishi markazlashgan "NWR" tizimi orqali nazorat qilinadi.
- **Janubiy Koreya:** Jinoyatlarni issiq izidan ochish bo'yicha Koreya dunyoda yetakchi o'rinlarda turadi. Bu ularning "Smart City" konsepsiyasi bilan bog'liq. Jinoyat sodir bo'lgan taqdirda, tezkor markaz butun shahar transportini (avtobuslar, taksilar loglari, bilet o'tishlari) tahlil qilib, jinoyatchini qaysi ko'chada harakatlanayotganini real vaqt rejimida aniqlaydi. Yuzni tanish va harakat orqali fosh etish 99% ishonchlilikka ega.

Jinoyatlarni fosh etish taktikasi — bu jinoiy tajovuzkor aqlga qarshi politsiya aql-zakovatining doimiy kurashidir. Ushbu jarayonni takomillashtirish va zamonaviy talablarga javob beradigan holatga keltirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, Ichki ishlar vazirligi Tezkor-qidiruv departamenti tizimida xorijiy OSINT texnologiyalaridan keng foydalanadigan maxsus "Raqamli kiber-razvedka" (Cyber-Intelligence) taktik bo'linmalarini tuzish va ularga ijtimoiy tarmoqlar (jumladan Darknet) faoliyatini uzluksiz tahlil qilish vakolatini taqdim etish.

Ikkinchidan, Profilaktika inspektorlari va tezkor xodimlarga mo'ljallangan "E-Ma’muriy ish" va "E-Qidiruv" mobil dasturlariga xorij tajribasi asosida biometrik datchiklar hamda avtomatik "Profiling" vositalarini (qidiruvdagi shaxs haqida to'liq xarakteristikani vizual beruvchi) integratsiya qilish. Shuningdek, voqea joyidan

ashyoviy dalillarni barmoq izlari orqali emas, mobil elektron skanerlar orqali "issiq izidan" bazaga jo'natish tizimini kengaytirish.

Uchinchidan, jinoyatlarni fosh etish taktikasi, tezkor-qidiruv faoliyati metodologiyasi hamda "High-tech policing" masalalariga bag'ishlangan yuridik, kriminologik innovatsion tadqiqotlarni ochiq fan tizimlariga integratsiya qilish. IIV Akademiyasi professor-o'qituvchilari, tinglovchilari tomonidan yaratilgan maxfiylik grifiga ega bo'lmagan uslubiy qollanmalar, xorij tajribasini tahlil qiluvchi yuridik xulosalarni OJS (Open Journal Systems) tarmog'ida va Zenodo xalqaro ilmiy bazalarida doimiy ravishda e'lon qilib borish.

To'rtinchidan, yurisprudensiya, jamoat xavfsizligi va TQF doirasida respublika va xalqaro miqyosda o'tkaziladigan ilmiy-amaliy anjumanlar materiallarini **SCOP.UZ** (Scientific Conference Open Proceedings) kabi zamonaviy milliy ilmiy platformalarda to'liq indeksatsiya qilish va tadqiqot ishlariga doimiy DOI (Digital Object Identifier) raqamlarini biriktirish maqsadga muvofiq. Bu O'zbekiston yuridik fanining xalqaro ko'rinuvchanligini oshiradi va amaliyotchi xodimlar hamda olimlar izlanishlarining nufuzini global maydonga olib chiqishga kafolat beradi.

Xulosa o'rnida qayd etish joizki, jinoyat qanchalik usta va rejalashtirilgan tarzda amalga oshirilmasin, davlatning tezkor-qidiruv taktikasi undan hamisha bir necha qadam oldinda bo'lishi shart. Buning uchun esa har bir tezkor xodim nafaqat an'anaviy yashirin amaliyotlarni, balki innovatsion axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'z faoliyatida qurol darajasida ishlata olishi davr talabidir.

REFERENCES:

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O‘zbekiston", 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, https://lex.uz.
3. O‘zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 25.12.2012 yildagi O'RQ-344-son.

4. Xudoyberdiyev A.A. "Ma’muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo‘llash amaliyoti". O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
5. Qurbonov M. M. "Raqamlashtirish sharoitida jamoat xavfsizligini ta'minlashning o‘ziga xos xususiyatlari va axborot tizimlarining ahamiyati" // O‘zbekiston qonunchiligi tahlili jurnali. – Toshkent, 2024.
6. Federal Bureau of Investigation (FBI). "Crime Scene Investigation and Operational Tactics". U.S. Department of Justice, Washington D.C., 2023.
7. College of Policing. "Investigative Strategies and Intelligence-Led Policing Guidelines". HM Government, London, 2022.
8. Lee, H., & Kim, J. "Smart Policing and Rapid Crime Disruption in South Korea: A High-Tech Approach". Asian Journal of Criminology, 2021.
9. Europol. "Digital Forensics and Cyber-Intelligence in Modern Crime Investigations". The Hague, 2023.
10. Omelchenko, O. A. "Operativ-qidiruv faoliyati taktikasi: o'ta og'ir jinoyatlarni issiq izidan fosh etish asoslari". Huquq va xavfsizlik jurnali, 2022.